

Bildämnetets betydelse i grundskolan för nyanlända elever

*The Significance of the Art Subject in Compulsory
School for Newly Arrived Students*

Amjad Altayyar

Handledare: Anders Magnusson

Examinator: Ulla-Britt Persson

Sammanfattning

Det händer ofta att lärarna möter nyanlända elever i sina klassrum och uppmärksammar att de eleverna har annorlunda syn på skolämnen än eleverna som har växt upp i Sverige. På grund av detta valdes denna studie som har behandlat ett problem som kan uppstå när bildlärare möter nyanlända elever. Syftet med den har varit att öka förståelsen för nyanlända elevers förkunskaper i bildämnet i mötet med bildundervisning i Sverige. På detta vis kom forskningsfrågorna:

Vad har nyanlända elever för tidigare bildkunskaper?

Kan man få en förståelse av nyanlända elevers syn på bildundervisningen i Sverige genom att tolka deras svar på intervjufrågorna gällande deras tidigare bildkunskaper?

I undersökningen har kvalitativa intervjuer använts som metod för att förstå vad forskningsdeltagare tycker och anser. Materialet som behandlas består av inspelade intervjuer med 7 elever som går på introduktionsprogram i Sverige. Undersökningen har visat att intresset för ämnet bild som skolämne i elevernas länder beror mycket på vilka skolor de har gått på eller vilka lärare de har haft.

Nyckelord

Nyanlända, bildämne, bildkunskap, Introduktionsprogram

Förord

Det är många som har varit engagerade i denna studie på olika sätt, även för att det har varit mycket intressant och lärorikt att fördjupa mig i nyanlända elevers perspektiv och upplevelser i den svenska skolan. Därför vill jag tacka de ungdomarna som deltog i min studie och ställde upp på intervjuer, utan er hade det inte varit möjligt att genomföra denna studie.

Jag vill gärna rikta ett stort tack för allt understöd och uppmuntran jag fått av min handledare Anders Magnusson.

Jag vill också tacka mina hjälpsamma kollegor och vår underbar rektor Elisabet Rehn som inte tvekade ett ögonblick om att stödja mig tills jag slutförde min studie.

Amjad Altayyar
2019 Norrköping

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	1
BAKGRUND.....	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	2
BEGREPPSFÖRKLARINGAR.....	2
TEORETISKT PERSPEKTIV OCH TIDIGARE FORSKNING.....	3
HERMENEUTISK TEORI.....	3
TIDIGARE FORSKNING.....	4
ESTETISKT ÄMNE I LÄRANDEPROCESSEN.....	5
NYANLÄNDA ELEVER OCH LÄRANDE.....	7
METOD.....	9
METODANSATS.....	9
DATAINSAMLINGSMETODER.....	10
URVAL.....	10
DE INTERVJUADE ELEVERNA.....	11
GENOMFÖRANDE.....	12
DATABEARBETNING.....	12
FORSKNINGSETISKA NORMER.....	13
METODDISKUSSION.....	14
RESULTAT.....	15
RESULTATREDOVISNING.....	15
RESULTATSAMMANFATTNING.....	18
ANALYS.....	20
DE HADE BILD MEN.....	20
... INTE SOM ANDRA ÄMNER.....	21
... SKOLANS OCH LÄRARENS ROLL.....	22
... HÄR I SVERIGE.....	23
DISKUSSION.....	24
SLUTORD.....	27
FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING.....	28
KÄLLFÖRTECKNING.....	29

Inledning

Genom att koppla elevernas förförståelse till undervisningen kan de uppleva undervisningens betydelse och meningsfullhet (Lahdenperä, 2012).

Varje ämne i skolan behöver analyseras och utvecklas utifrån den elevsammansättning som finns på skolan ... vilka elever och elevgrupper gynnas av arbetssättet respektive vilka elever och elevgrupper missgynnas (Lahdenperä, 2012, s. 99).

Genom mitt yrke som bildlärare i en skola som tar emot nyanlända elever (Introduktionsprogram), har jag märkt att bildämnet betraktas som mindre viktigt och sekundärt av de eleverna, samt att det är lätt att få högre betyg på det bara genom närvarandet. Något som jag också har noterat är att eleverna tror att bildämnet enbart består av praktik och inte teori också. Enligt mig bygger denna uppfattning på deras uppfattning av ämnets betydelse och innehåll.

Bakgrund

Konsten är inte isolerad från lärandet. Idag tror vi inte att estetiska verk finns bara i gallerier och museer, utan i alla aspekter av livet. Allt som människan gör kan innehålla estetiska värden och värderingar. Ju mer vi kan göra det möjligt för barn att förstå estetik och förstå dess effekter runtom i miljön, desto mer har vi uppnått ett av målen för estetiskt lärande i utbildningen. Konsten och utbildningen kompletterar varandra, där konsten är ett pedagogiskt verktyg för att undervisa barnen och mäta deras mentala och vetenskapliga nivå.

Bilder har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Vi omges ständigt av bilder som har till syfte att informera, övertala, underhålla och ge oss estetiska och känslomässiga upplevelser. Kunskaper om bilder och bildkommunikation är betydelsefulla för att kunna uttrycka egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet. (Lgr11, Skolverket, 2011, s. 30).

Syfte och frågeställning

För att läraren ska kunna undervisa på ett sätt som får eleverna att känna igen sig så bör hen få en klar bild av elevernas uppfattning om bildämnet och utföra därefter en genomtänkt undervisning för att på det viset vara säker på att en kognitiv förändring sker hos eleverna (Hattie, 2016).

Ett övergripande syfte med denna studie är att öka förståelsen för nyanlända elevers förkunskaper i bildämnet i mötet med bildundervisning i Sverige. Härav följer dessa frågeställningar:

1. Vad har nyanlända elever för tidigare bildkunskaper?
2. Kan man få en förståelse av nyanlända elevers syn på bildundervisningen i Sverige genom att tolka deras svar på intervjufrågorna gällande deras tidigare bildkunskaper?

Begreppsförklaringar

Språkintröduktion – Imspråk (IMSPR) är ett gymnasialt program för de nyanlända eleverna eller för elever som inte har tillräckliga betyg från grundskolan. Grunden i programmet är det svenska språket. Inom programmet finns det flera nivåer som eleverna kan hamna på eller flyttas till. Kursmålen som programmet följer är grundskolans kursmål och huvudsyftet med programmet är att möjliggöra för dessa elever att vidarestudera på en gymnasieskola eller annan utbildning (Skolverket, 2019a).

Nyanländ elev: elever som har bott utomlands och flyttat för att bosätta sig i Sverige. Under 4 år kallas dessa elever för nyanlända elever, därefter räknas de som vanliga elever. Elever som inte har börjat skolan vid höstterminens start det året de fyller sju år beräknas inte som nyanlända elever (Skolverket, 2019b).

Teoretiskt perspektiv och tidigare forskning

Hermeneutisk teori

Det finns tre huvudprinciper inom vetenskap, nämligen naturvetenskaplig, hermeneutisk och kritisk vetenskap. Den hermeneutiska vetenskapen handlar om förståelsen mellan människor och förståelse hos den enskilda individen. Undersökningen av förståelsen bygger på de spår som förståelseprocessen lämnar efter sig, dessa spår kan vara en målning, ett samtal eller en text. Förståelseprocessen har i sig fler aspekter, nämligen att säga, förklara och översätta. Förståelsen i sig är en kombination av kunskap och upplevelse (Ödman, 1994).

Ett hermeneutiskt perspektiv är en lära eller skola om tolkning, då man använder sig av tolkningen som en process för att få förståelse av saker och ting. Därmed använder jag hermeneutiken för att förstå praktiken med hjälp av tolkning av elevernas berättelser om deras upplevelser och erfarenheter. Man kan beskriva hermeneutiken som ett verktyg som leder till tolkning och förståelse av ett fenomen och att just det fenomenet är en pusselbit som inte är satt på plats, och genom förståelsen faller pusselbiten på plats. Detta perspektivet är nödvändigt och avgörande för att kunna förstå och tolka människors erfarenheter och uppfattningar om världen (Brinkkjaer & Høyen, 2013).

”När vi vill förstå något – en annan människa eller en människoskapad produkt – är det alltså en förutsättning att vi har fördomar. Det är inget fel med det. Problemet uppkommer först om vi inte är medvetna om att vi har fördomarna.”
(Brinkkjaer & Høyen, 2013, s.77).

Hermeneutiken är viktig när det gäller att få förståelse av människors upplevelser, erfarenheter och perspektiv, sådana förhållanden som i grunden är subjektiva. Filosofisk hermeneutik däremot handlar om själva förståelseprocessen och undersökning av den, förståelsen om hur det gamla kan påverka det nya. Vilket inflytande människans tidigare erfarenheter, förmågor, upplevelser och kunskaper kan ha på det nya. Denna teori av den tyske filosofen Hans Georg Gadamer bygger på att människan föds med en utgångspunkt att utgå och utvecklas ifrån, nämligen den kultur vi föds i. Enligt honom föds varje människa i en kultur med sina egna normer som i sin tur bildar hennes tradition och präglar hennes utveckling.

Enligt Gadamer har traditionen en stor påverkan på vår förståelse och att den skapar fördomar. Fördomarna i det här fallet fungerar som ett hinder för vårt omdöme och vår förståelse av saker och ting i vår omgivning, Gadamer kallar denna sfär som omger oss och vår förståelse för förståelsehorisont. När två personer möts och ska bilda förståelse för varandra så möts två olika förståelsehorisonter då varje individ har sina egna normer och traditioner (Brinkkjaer & Høyen, 2013).

Hermes är ett grekiskt gudsnamn på guden som hade som uppgift att bära budskap från gudarna till människorna, det vill säga förstå gudarnas budskap och tolka dem för människorna, därav namnet hermeneutik (Westlund, 2016). Från början var hermeneutiken en metod för lärare att tolka Bibeln och hitta Guds budskap i den. Senare började metoden användas för tolkning av författarnas budskap i litteraturvetenskap. Nu används metoden för granskning och tolkning av alla sorters texter (Stensmo, 2002).

Tidigare forskning

Här kommer jag att presentera forskning som är relaterad till min studie.

Bunar har syftet med sin forskning ”att i första hand kartlägga och diskutera den akademiska forskningen om nyanlända elever i Sverige samt att identifiera kunskapsluckor i forskningen om dessa elever” (Bunar, 2010). I sin studie har han granskat och diskuterat den svenska forskningen om nyanlända elever oavsett vad orsaken bakom deras flytt till Sverige är, samt de viktigaste organisatoriska, relationella och pedagogiska förutsättningarna för deras lärande. Bunar tar även upp en del av den internationella forskningen för att bättre kunna definiera och belysa kunskapsgränsen kring dessa elever. I sin avhandling anser Bunar att de svenska studierna är uppdelade i tre aspekter. Den första handlar om hur maktförhållandena i samhället mellan svenskar och invandrare ser ut och identitetsbildningsprocesser bland barn av invandrabakgrund, samt hur integrationen fungerar för minoritetsbarn och särskilt de nyanlända barnen i det svenska utbildningssystemet.

Den andra aspekten fokuserar på forskning om så kallade övergångs- eller internationella klasser, vilket är den huvudsakliga organisationsformen för införandet av nyanlända elever i skolorna,

med hänsyn till betydelsen av migrationsåldern för eleverna. Den tredje aspekten som Bunar har namngett "det pedagogiska perspektivet", handlar om språkinläring och utveckling (svenska som andraspråk och modersmål). Bunar redovisade att den svenska forskningen är begränsad och mer teoretiskt och metodologiskt underutvecklad, vilket gör det svårt att dra några slutsatser om "vad som fungerar". De flesta av forskarna har belyst olika problem när det gäller skolintegrationen av nyanlända elever och invandrarbakgrund mer generellt. Bunar anser att det inte finns studier som försöker jämföra Sverige med andra länder och det hjälper inte mycket till att förstå inlärningsvillkoren för nyanlända elever. När det gäller den internationella forskningen hävdar han att den innehåller fler bidrag och avslöjar olika organisatoriska och pedagogiska modeller. Bunar (2010) drar slutsatsen om den svenska forskningen att vi behöver mer kunskaper om alla tre perspektiven, mer tvärvetenskapliga och internationella jämförande studier, fler studier som kombinerar olika metodologiska metoder och mer teoretisk utveckling om ämnet. Vilket motiverade mig att fortsätta min studie om relationen mellan nyanlända elever och bildämnet.

Estetiskt ämne i lärandeprocessen

Huvudsyftet med all utbildning är att mata eleverna med kunskaper och färdigheter som förändrar deras beteende och ger dem färdigheter och allmän kunskap som de kan ha användning av i livet för att bli goda individer i samhället. Likaså är konsten i alla sina former viktig för eleverna, bild, musik, design och så vidare. Konsten utvecklar eleverna och ger dem färdigheter och utvecklar deras fantasi, kreativitet, tolkning och förståelse för omvärlden. Dessa visuella färdigheter som eleverna och en hel generation får från skolan återspeglar sig på samhället, genom att eleverna och så småningom samhällets individer utvecklar en smak i konst och visuella färdigheter.

Konsten i skolan betraktas från två olika infallsvinklar, nämligen att betrakta konsten som en egen kunskap och ett eget ämne som ska läras ut och som en metod som används för utläring av andra ämnen (Karlsson Häikiö, 2012):

- Utbildning i konst – eleverna lär sig grunden i konsten, olika konstformer, konstmetoder, medvetenhet, fantasi och skapande av egna konstverk.
- Utbildning genom konst – konsten används som metod, verktyg eller stöd för undervisning och utlärande av andra ämnen.

De estetiska språken har en stor betydelse för barnen i skolan, eftersom barn har olika sätt att lära sig på, därmed kan de lära sig på det sättet de uttrycker sig på. Alla barn har rätt att lärasig på sitt sätt och få tillgång till det. Lärandet lyfts av skapandet inom de estetiska ämnena. Estetiska ämnen har även en viktig roll i upphämtning av kunskaper genom att de utvecklar människans tankesätt och tankeprocess, i den ingår det att uttrycka sig, reflektera, kritisera, kategorisera och bearbeta saker. Människans fantasi kommer inte ut om inte de estetiska ämnena ger den möjlighet, och fantasin i sin tur har en viktig roll i kunskapsutvecklingen (Herngren, 2008).

”Fantasi stärker barnets förmåga till hypotestagande, förmåga att förutse och problemlösningsförmåga och barnets identitetskonstruktion genom en förståelse av de egna erfarenheterna. Fantasins kombinationsrika föreställningsförmåga är avgörande för ett framtidsinriktat lärande och generering av ny kunskap.”
(Herngren, 2008, s. 7).

I en studie av Anne Bamford (2009) har konsekvenserna av estetisk undervisning undersökts. Studien bygger på data som har samlats från 60 olika länder. Bamford menar att konst är en grundläggande sten i människans utveckling.

I sin studie kommer hon fram till att bildämnet bidrar till att människor förstår sig själva och andra i sin omgivning bättre, genom att utforska andra och nya kulturer, och på det viset skapar en bättre självuppfattning. Bilden bidrar även till kritiskt tänkande och problemlösning. Enligt Bamford beror undervärderingen av bildämnet på en bristande globalforskning, hon menar att det finns lokalforskning i många länder men att det saknas globalforskning. I likhet med Karlsson Häikiö (2012) menar Bamford att konsten borde integreras med undervisningen på två olika sätt, nämligen som *konstundervisning* och som *undervisning genom konst*. Bamford noterar att konstundervisningen förekommer mer frekvent bland äldre årskurser, och undervisning genom konst förekommer mer frekvent bland yngre årskurser.

När man blandar båda dessa undervisningsformerna för alla årskurser får man en positiv påverkan på alla planer, själva barnet, lärandemiljön, lärarna och samhället. Det finns brist på forskning angående konstens påverkan på barnens utveckling inom utbildning och därmed blir konsten undervärderad. Detta leder i sin tur till att bildlärare i skolorna kan vara icke kompetenta inom bild och konst, vissa saknar utbildning helt och hållet, till skillnad från de andra ämnena där lärarna förses med utökade utbildningar. Därmed behövs det mer forskning för att konstens påverkan och effekt på studieresultaten ska vara tydligare och för att konsten ska prioriteras precis som de andra ämnena i skolorna.

I 71% av de 60 länderna som ingick i Bamfords studie framgick det att konst i skolan har positiv påverkan, inte enbart på självuppfattningen och känslan utan även på skolresultaten inom de andra skolämnena och särskilt på läsning och skrivning samt inläring av språk i allmänhet. Genom att barnen får bättre skolresultat och bättre självkänsla får de en mer positiv inställning till skolan som i sin tur påverkar föräldrarnas uppfattning av skolan. Dessutom ökar barnens samarbete, respekt och förståelse för varandra och omvärlden, samarbete och sociala och kulturella aspekter. Förklaringen till detta kan vara att konst leder till större interaktion mellan eleverna i klassrummet, större koncentration och ökad vilja till deltagande i lektionerna. Inte minst fångar konsten även upp de barn som har svårigheter med de teoretiska ämnena i skolan. I de skolorna som saknade konstundervisning visade det sig att eleverna blev mindre kreativa och kritiska generellt inom utbildningen (Bamford, 2009).

Nyanlända elever och lärande

Upplevelser, livserfarenheter och kulturell bakgrund utgör en människas förkunskaper. Själva lärandet är en process som innehåller både upplevelser och känslor. När en elev kommer till skolan och ska skapa nya känslor och erfarenheter har den redan med sig tidigare kunskaper, erfarenheter, upplevelser och känslor, därmed betraktas lärandet som en fortsättning på det tidigare (Lillemyr, 2002). Allt detta påverkar individens förmåga att uppfatta, förstå och uppleva saker i sin omgivning.

När det gäller de nyanlända eleverna är det extra viktigt att fokusera på detta då dessa elever kommer med sina tidigare upplevelser och erfarenheter från andra traditioner och kulturer och ska blanda sig med en ny tradition och kultur vid sidan om det språkliga hindret (Ibid). Detta leder till att eleverna utvecklas och bildar kunskaper då eleverna lär sig genom att lösa problem inom en högre nivå än den de befinner sig på.

Lärarnas arbetssätt, undervisning och förhållningssätt påverkas mycket av elevernas syn på skolan, systemet, undervisningen och ämnet och alla dessa faktorer skiljer sig åt mellan olika länder (Bouakaz & Bunar, 2015). Inom svenskt skolsystem arbetar man mycket med individutveckling och försöker få eleverna att utvecklas som individer i samhället, och därmed lägger man mycket fokus på t.ex. redovisningar och grupparbete, till skillnad från andra länder vars största ambition är att eleverna ska få höga studieresultat inom de olika ämnena och därmed arbetar man oftast inte med dessa arbetsformer. Många länder har som mål i sina skolsystem att eleverna ska memorera och lära sig kunskaperna utantill snarare än att ha förståelse för dem, inom det svenska skolsystemet ligger förståelse, kritik och att dra slutsatser ifrån kunskaperna i fokus. Detta skapar ett hinder eller en utmaning för eleverna när de kommer till det nya skolsystemet som de behöver uppfatta och utgå ifrån. På samma sätt skapar det utmaningar för lärarna som måste ha en förståelse för elevernas tidigare erfarenheter och förståelse för deras tidigare skolsystem (Ibid).

I en studie av Bouakaz och Bunar som undersöker de syriska elevernas lärande och anpassning till det nya skolsystemet, det svenska, visar det sig att det finns en del tydlig skillnader mellan de båda skolsystemen. Samtidigt utgör språket en utmaning och medan man lär sig det nya språket blir det svårare att ta till sig det nya skolsystemet och utveckla det sociala livet och sammanhanget i skolan (Bouakaz & Bunar, 2015).

Undervisningen i Syrien består av lärarföreläsningar där lärarna ger ut information ur läroböckerna som eleverna måste memorera innan de examineras genom framför allt skriftliga prov, därmed använder man inte grupparbete, kritiskt tänkande och diskussioner. Detta är precis motsatsen till det svenska skolsystemet som bygger på förståelse, reflektioner och diskussioner. Inom det syriska skolsystemet följer lärarna de statligt planerade lektionerna utan att lägga till, ändra eller ta bort något (Ibid).

Detta leder i sin tur till att eleverna som kommer från Syrien, eller Mellanöstern i allmänhet, kommer hit med sina uppfattningar av skolan som inte överensstämmer med det svenska skolsystemet. Deras uppfattning är att deras uppgift i skolan är enbart kunskapsinhämtning och att de inte har någon rätt till reflektion, egna åsikter eller ändringar av den förutbestämda undervisningen. Därför är det väldigt nödvändigt att förstå och kartlägga dessa uppfattningar och erfarenheter hos de nyanlända eleverna för att på så sätt mötas med elevernas tankesätt och kunna påverka dem och hitta lämpliga undervisningsmetoder för både lärarna och eleverna. Detta kräver ett samarbete mellan alla lärare i skolan, skolledningen, resurser, modersmåls läraren och elevhälsoteamet (Bouakaz & Bunar, 2015).

Elevernas tidigare erfarenheter integreras med de nya upplevelserna och en jämförelse mellan de båda sker förr eller senare. När det gäller jämförelsen mellan de olika skolsystemen anser eleverna att det skolsystem de gick i tidigare var strängt och diktatoriskt medan skolsystemet i det nya landet är demokratiskt och öppet för egna åsikter och förändringar. Utifrån deras synvinkel anses det förra skolsystemet som en riktig skola och att den svenska skolan inte är någon riktig skola. Detta kan leda till att eleverna inte tar skolan på allvar, och därmed blir det väldigt viktigt för lärarna att uppmärksamma dessa uppfattningar och tankar för att handskas med dem och hitta lösningar (Bouakaz & Bunar, 2015).

Metod

Metodansats

Jag har använt mig av en kvalitativ forskningsmetod, då den är mest passande för min frågeställning. Studien görs genom att jag intervjuar nyanlända elever i Sverige och jämför deras svar på intervjufrågorna med bildundervisningssystemet som jag använder här i Sverige. Anledningen till mitt val av metodansats är att jag vill förstå vad mina forskningsdeltagare tycker och anser snarare än att räkna antalet deltagare som har en bestämd åsikt. Den största skillnaden mellan kvalitativ studie och kvantitativ studie är att den kvantitativa studien fokuserar på mängd, antal, statistik och siffror, i jämförelse med den kvalitativa studien som fokuserar på åsikter, tolkningar och uppfattningar som beskrivs med forskningsdeltagarnas egna ord. Kvalitativa undersökningsmetoder innehåller flera steg (Bryman, 2011), nämligen:

1. Formulering av en frågeställning eller flera frågeställningar.
2. Val av passande forskningsdeltagare och platser.
3. Insamling av data genom t.ex. observationer, intervjuer eller enkätundersökningar.
4. Analysering och bearbetning av insamlade data.
5. Insamling av de nya begrepp som har uppstått och återkoppling till frågeställningarna i steg ett.
6. Formulering av en forskningsrapport som är läsbar och trovärdig för läsaren.

Datainsamlingsmetoder

En kvalitativ intervju används i denna studie, nämligen semistrukturerad intervju som innebär intervju av en person i taget (Bylund, Cedergren & Hollo, 1995). De data jag har använt mig av är intervjuinspelningar med nyanlända elever där de berättar om bildlektioner i sina respektive hemländer. Den kvalitativa analysen ger möjlighet till diskussioner om erfarenheter och insikter, och utifrån detta kan jag sedan dra slutsatser till en ny förståelse (Fejes & Thornberg, 2016). Därmed utgick jag från öppna frågor utan givna svar, som gör det möjligt för informanterna att ge information baserad på deras egna tankar och funderingar.

Frågorna till intervjuerna var: Från vilket land kommer du? Hur många år har du gått i skolan i hemlandet? Hade ni bild i skolan? I vilka årskurser? Blev ni betygsatta i ämnet bild? Kunde någon bli underkänd? Hade ni en teoretisk del? Vad brukade ni göra på bildlektionerna? Hur ser du på bildämnet i skolan i Sverige?

Urval

Urvalen inom de kvalitativa undersökningarna är ofta målinriktade, vilket innebär att forskaren väljer ut individer som har en direkt koppling till frågeställningen (Bryman, 2011). De intervjuade i min studie är 7 nyanlända elever – 3 flickor och 4 pojkar – som är inskrivna på introduktionsprogrammet på gymnasiet där jag arbetar som bild- och modersmåls lärare. En betydelsefull anledning till mitt val är att det är sannolikt att dessa elever har tidigare erfarenhet av bildämnet och att de har ganska bra skolbakgrund från sina respektive länder. En annan anledning till mitt val är att jag har möjlighet att nå dem under skoldagen samt att jag kan tala deras modersmål, så det blev enkelt för dem att berätta tydligt och utan ”prathinder”. Ytterligare ett urvalskriterium var att dessa elever redan har haft bildlektioner på svenska skolor – 5 st. av

dem hos mig och 2 st. hos andra lärare – och de har redan fått betyg i ämnet från nian. Därför var jag säker på att de skulle förstå mina frågeställningar. Alla mina respondenter är över 16 år av hänsyn till samtyckeskravet. Eftersom samtliga av min deltagare är över 16 år behövdes ingen kontakt med målsmännen gällande deltagandet i undersökningen.

De intervjuade eleverna

- **Elev 1:** Pojke 18 år, kommer från Gasa, bott i Arabemiraten, skolbakgrund: 7 år i Arabemiraten och 5 år i Gasa. Har gått 1 år på skolan i Sverige (Introduktionsprogram).
- **Elev 2:** Pojke 17 år, kommer från Gasa, bott i Arabemiraten, skolbakgrund: 7 år i Arabemiraten och 4 år i Gasa. Har gått 1 år på skolan i Sverige (Introduktionsprogram).
- **Elev 3:** Pojke 18 år, kommer från Libanon, skolbakgrund: 9 år. Har gått 3 år på skolan i Sverige (Introduktionsprogram).
- **Elev 4:** Pojke 17 år, kommer från Syrien, skolbakgrund: 9 år. Har gått 3 år på skolan i Sverige (Högstadiet).
- **Elev 5:** Flicka 16 år, kommer från Libanon, bott i Syrien, skolbakgrund: 2 år i Syrien och 4 år i Libanon. Har gått 3 år på skolan i Sverige (Introduktionsprogram)
- **Elev 6:** Flicka 16 år kommer från Syrien, skolbakgrund: 10 år. Har gått en termin på skolan i Sverige (Introduktionsprogram).
- **Elev 7:** Flicka 17 år, kommer från Syrien, bott i Libanon, skolbakgrund: 5 år i Syrien och 3 år i Libanon. Har gått 3 år på skolan i Sverige (Högstadiet).

Genomförande

Informationen om datainsamlingen och ljudinspelningen gavs muntligt till eleverna för att underlätta förståelsen för dem och förklara mer om behovet skulle uppstå. Val av miljön är också viktigt då man behöver undvika distraherande eller störande miljöer för att deltagarna ska känna sig trygga och inte distraheras (Troost, 2014).

Jag och dessa elever känner varandra väl på grund av att jag undervisar dem i bild, modersmålslektioner och några studiehandledningspass samt för att vi talar samma språk. Jag föredrog att använda modersmålssalen som intervjuplats då den är i lagom storlek och är välbekant för mina respondenter, vilket ledde till att de kunde sitta i lugn och ro. Intervjun innehöll 6 olika frågor gällande bildundervisningen i deras respektive länder och en ytterligare fråga om bildämnet i Sverige (se bilagor).

Databearbetning

Jag har transkriberat de mobilinspelade intervjuerna med största noggrannhet (Sjöström, 1994). Intervjuerna innehöll även en del följdfrågor och omformuleringar för att förtydliga grundfrågorna, så som att ställa frågan på olika språkliga svårighetsgrader och på olika sätt för att öka förståelsen hos dem eller för att få mer förklaringar vid behov. Jag har sorterat och ordnat informationen efter intervjuguidefrågorna, sen översatte jag texten med hög noggrannhet från arabiska till svenska för att få tydlig och rätt uppfattning så att de kunde analyseras efteråt.

För att bearbeta och tolka elevernas svar har jag utgått från hermeneutikens allmänna tolkningslära (Westlund, 2016). Enligt Westlund är hermeneutiken lämplig att använda när man vill försöka förstå informanternas tankar gällande deras personliga upplevelser av det fenomen som forskningsstudien handlar om. I analysen av de inspelade semistrukturerade intervjuerna har jag försökt att tolka elevernas utsagor om hur de upplevt bildämnet i de skolor de gått i tidigare och hur de upplever bildämnet i den svenska grundskolan idag.

Forskningsetiska normer

Jag har en personlig anknytning till forskningsdeltagarna då jag har undervisat de flesta under minst en termin i bildämnet, modersmål eller studiehandledning. En fördel med att jag känner eleverna väl är att de lättare kan öppna sig för mig och uttrycka sig fritt med en trygghet.

En viktig del inom en studie är hur deltagarna behandlas och hur de skyddas mot kränkningar och eventuella skador som kan orsakas eller inträffa i samband med undersökningen (Vetenskapsrådet, 2017). Detta har jag haft i åtanke och därför varit noga med hur jag ställde frågorna.

Rektor och pedagogerna i skolan blev informerade om studien och dess syfte. De informerades även om att deltagarnas namn och skolans namn kommer att aidentifieras. Därmed har deltagarna som presenterats i studien blivit numrerade för att skydda deras identitet samt skolans identitet.

Jag har tagit i åtanke de forskningsetiska principerna som är antagna av Humanistisk Samhällsvetenskaplig Forskningsrådet som styrker att forskning är bra för att utveckla våra kunskaper och skapa nya och bättre forskningsmetoder, men samtidigt har deltagarna rätten att få skydd mot olagligt och kränkande intrång i sina liv.

Det är viktigt att forskaren själv kan överväga fördelarna som forskningen kan medföra gentemot de negativa följderna som kan uppkomma för samhället och forskningsdeltagarna (Vetenskapsrådet, 2017).

Jag upplyste deltagarna om deras roll i studien och att deras deltagande är av frivillig karaktär, vilket innebär att de kan avbryta deltagandet när som helst.

Deltagarna fick även annan generell information om studien inklusive inspelningen för att kunna själva avgöra om de ville delta eller inte.

Metoddiskussion

Reliabiliteten i en mätning handlar om hur stabil mätningen är och om resultaten, som mätningen ger, beror på det som vi mäter eller andra externa faktorer (Wikström, 2013). Om samma frågor som användes vid intervjun med eleverna skulle användas i en annan studie, borde forskaren få ungefär samma svar, eftersom frågorna är genomtänkta och väl utvalda och formulerade, vilket innebär att undersökningens reliabilitet är hög.

Validitet handlar om hur väl metoden och instrumentet är förknippade med det man vill undersöka, mäta eller granska. Instrumentet bör mäta det som det är avsett att mäta (Stensmo, 2002). Även validiteten i denna studie är hög, då instrumentet (dvs intervjuerna) undersöker det som det är avsett att undersöka. Metoden valdes och användes med syftet att belysa de nyanlända elevernas inställning till och synpunkter på bildämnet, både här i Sverige och i de andra länder de har studerat i.

En kritisk diskussion om hur väl hermeneutiken är passande för forskningsfrågan bör inkluderas för att öka forskningens trovärdighet. Hermeneutiken används inom ämnen där man vill förstå människors synpunkter och perspektiv inom olika domäner beroende på deras tidigare upplevelser och erfarenheter (Brinkkjær och Høyen, 2013).

Inom kvantitativa undersökningar med statistiska metoder är det möjligt att ge en generaliseringsbarhet, då man kan dra slutsatser från sin forskningspopulation som gäller hela stora populationen, detta är inte lika lätt inom kvalitativa undersökningar (Carlström & Carlström Hagman, 2006). Detta gäller även denna studie som utgår från få respondenter, därmed kan ingen slutsats dras om hela populationen. Trovärdigheten som finns inom den teoretiska delen överväger däremot bristen inom generaliserbarheten.

Resultat

Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisar jag elevernas svar på intervjufrågorna i form av berättelser. Därefter följer en resultatsammanfattning och en mera ingående analys av svaren.

Elev 1:

I Arabemiraten hade vi bild i åk 1 - åk 7, två bildpass per vecka, och det var ett viktigt skolämne. I bildlektionerna brukade vi ha t.ex. ritningsperspektiv, rita av bilder eller stillebenmålningar och tre-dimensionsmålningar. Vi hade inte någon teoretisk del såsom konsthistoria eller bildanalys. Vi hade betygsättning och man kunde bli underkänd ifall man inte gjorde uppgifterna eller skolkade och inte skötte sig bra.

I Gasa gick jag 5 år på skolan, då var bilden inte ett viktigt skolämne eller nästan obefintlig. Läraren brukade ta närvaron och sen fick vi gå! Alla får godkänt i alla fall! Jag lärde inte mig någonting då och har glömt vad jag hade lärt tidigare i Arabemiraten, tyvärr.

Här i Sverige är det stor skillnad tycker jag, bilden är mycket bättre än i Gasa och även i Arabemiraten men det känns lite svårt speciellt när det gäller den teoretiska delen för att jag inte har haft den förut.

Elev 2:

I Arabemiraten hade jag inte bild på skolan. Fastän min äldre bror som gick på samma skola hade det (Bror till Elev 1). Mitt schema saknade bildlektioner och jag visste inte varför. Jag önskade att jag hade det roligaste skolämnet som min bror som är ett år äldre än mig.

I Gasa där jag gick i åk 7 hade vi bild på schemat men det var bara att läraren tog närvaro sen fick vi gå! Även om vi hade prov i slutet av läsåret blev alla elever godkända utan att ens skriva ett ord på provpapperet! Läraren brukade prata och skriva upp på tavlan vad vi skulle göra på provet, men en vecka innan.

Här i Sverige är det något helt annat! Jag känner till hur viktigt det är och att det inte är

så lätt att få bra betyg i bild, så jag ska försöka att göra de uppgifterna som krävs för att få godkänt.

Elev 3:

I Libanon hade vi en bildlektion i veckan. Men det var inte riktigt ett viktigt skolämne som andra ämnen, alltså matte, fysik eller kemi. Idrotten var inte heller viktigare än bilden. Båda dessa ämnen hade ingen stor betydelse. Lektionen var ingen ordentlig bildlektion utan vi fick bara ta ett tomt papper och rita vad som helst! Detta gällde alla grundskolans år. Jag har inte lärt mig något viktigt av bilden. Man får godkänt eller högre betyg bara för att man närvarar, eftersom det inte var ett väsentligt skolämne, detta tyckte och visste alla!

Här i Sverige ser jag att bilden är ett viktigt skolämne jämfört med där i Libanon. Jag upplevde stor skillnad från det första klivet in i klassrummet. Jag lär mig flera intressanta och användbara saker, även om det är svårt att få bra betyg eftersom det kräver stor ambition av eleven.

Elev 4:

I Syrien hade vi 1-2 bildlektioner under veckan. Under de 3 första skolåren var bilden enkel och lätt. Med tiden blir det svårare och djupare. Jag lärde mig mycket av bilden såsom att öva på att skugga geometriska figurer eller människoansikten. När det gäller den teoretiska delen så hade vi en studiebok som var full med många intressanta och fina saker, t.ex. en del i boken handlade om olika typer av linjer och färger, hur man blandar färger och vilka färger man får då. Dessutom fanns det andra delar som handlade om konsthistoria och flera olika konstnärer och konstinriktningar. Vi hade prov också, alltså i slutet av varje termin. Då måste man förbereda sig och läsa mycket innan eftersom provfrågorna varierade på olika sätt, t.ex. en bild med frågan om konstnären som har målat den och vilken konstinriktning den tillhör. Elevens nivå på den teoretiska delen spelade en stor roll i slutbetyget.

Detta var på grund av att jag gick på en privat skola. Det innebär att man betalar ganska mycket pengar för att gå på en sådan skola, det är inte gratis! Jag har aldrig gått på en kommunal skola, därför vet jag inte hur det ser ut på deras bildlektioner. Vi hade även två extra böcker på engelska mer än vad de hade på andra skolor.

Här i Sverige är det inte så stor skillnad, men det finns också några saker som känns lite svårare, t.ex. att måla utifrån sin fantasi eller de digitala redovisningarna. Betyget är lite

svårt också, alltså det kräver att man gör mer ansträngning för att få ett högt betyg. I Syrien måste man vara närvarande och sköta sig bra i klassrummet dessutom på proven.

Elev 5:

Under de 3 mellanstadieskolåren hade vi bild. I Syrien var bilden ganska viktig och lektionerna var ordentliga. Vi brukade göra flera olika saker, t.ex. läraren ritade på tavlan och eleverna får rita av, eller att vi går ut och målar av naturen. På detta vis blev vi betygsatta och man kunde bli underkänd.

Däremot i Libanon fanns ingen betydelse för bildlektionerna. Alla elever får godkänt oavsett vad de gör! Eleven tar ett papper och ritade vad och hur som helst för att man visste redan att läraren inte skulle titta på den eller bedöma!

Här i Sverige är det inte så lätt och man gör annorlunda saker under bildlektionerna. Det kräver djupare uppgifter, särskilt inom den teoretiska delen.

Elev 6:

Där i Syrien hade jag bild i åk 2 – åk 4, efter det blev det så enkelt, alltså hade ingen betydelse. Vi brukade göra enkla saker, t.ex. rita en blomma eller en stuga på ett papper. Under högstadieåren var bildlektionerna schemalagda, men det hände oftast att lektionerna utnyttjades av lärare för andra skolämnen. Detta berodde på att lärarna försökte ge tiden till de andra mer värdefulla ämnena.

Under den enda terminen jag hittills har studerat här i Sverige har jag märkt att det finns en stor uppmärksamhet för bild på skolan. Vi lär oss även många fina och intressanta saker. För mig är den största skillnaden som jag kan notera betygen. Där i Syrien kunde vi få ett helt betyg utan att göra någonting! Däremot här måste eleven arbeta, läsa och lära sig nya saker för att få godkänt.

Elev 7:

Bilden är ett viktigt skolämne i Syrien tycker jag! Vi hade en specialist och bra lärare. Därmed har jag lärt mig mycket, t.ex. färgblandning, målning, ritning, skuggning, mandala, perspektiv, och geometriska ritningar. Jag gillar mycket bildlektionerna och var duktig på dem. Dessutom fanns det ett stort intresse för begåvade elever på skolan. Det var inte lätt att få bra betyg och eleven kunde bli underkänd!

I Libanon hade vi också bild och en bra lärare, så vi kunde göra bra och fina saker, t.ex. skapa olika figurer av kvarlämnade kartongburkar (återanvändning).

I Syrien hade vi en stor bildsal. Jag ser inte en stor skillnad mellan här och där. Den enda saken som skiljer sig är att vi läser här i Sverige mer om konstnärer, olika konsthistorieepoker och konstinriktningar, teoretisk del, och gör redovisningar på projektorn.

Jag gillar att måla. Om inte kriget kommit igång skulle jag börja läsa på en privat konstskola där i Syrien. Jag har många bilder som jag lämnade kvar hemma, hoppas att de finns fortfarande kvar där!

Resultatsammanfattning

Enligt ovanstående ser vi att de flesta eleverna hade bild på skolan under alla grundskolans år, 1-2 pass per vecka, i de olika länder där de gått i skola tidigare. Några av eleverna har svarat att bildämnet var bra eller viktigt beroende på läraren eller skolan (en av dem har gått på en privatskola). Några har svarat att bildämnet inte var viktigt, särskilt under de sista tre åren, motsvarande högstadiet i Sverige. Lärarna tycktes anse att bildämnet inte är ett riktigt ämne, så som t.ex. matematiken, så det kunde hända att bildpasset användes till andra skolämnen eller att närvaro inte noterades. Alla har svarat att de blev betygsatta, men några av dem menade att man kunde bli underkänd, medan de andra har sagt att alla blev godkända i alla fall oavsett vad man gjorde.

Eleven som har gått på privatskolan hade en teoretisk del i bildämnet, såsom konsthistoria och konstteorier, och sa att de hade en bok som handlade om detta. De andra hade inte någon teoretisk del.

De brukade ha olika arbetsområden under bildlektionerna som pendlade från mycket enkla saker till andra viktiga och användbara saker, såsom skugga, rita av, måla, teknisk ritning, mandalas, mosaik, collage och skulptur.

Eleverna tycker att bildämnet är ett roligt och ganska nyttigt skolämne i Sverige men det är mer detaljerat och svårt när det gäller den teoretiska delen och bildredovisningen.

Utifrån de resultat som jag fick från mina intervjuer drar jag slutsatsen att:

- Majoriteten hade bild på skolan i sina respektive länder, men läste inte bildämnet så adekvat som i Sveriges skolor.
- Eleverna har inte tillräcklig kunskap inom några arbetsområden, såsom att reflektera över sina egna arbeten.
- Undersökningen har visat att intresset för ämnet bild som skolämne i elevernas länder beror mycket på vilka skolor de har gått på eller vilka lärare de har haft.
- Dessutom saknar majoriteten den teoretiska delen av bildämnet, förutom i vissa skolor som är privata och *”ligger i vissa områden och kostar pengar och som inte alla kan gå på”* som en elev har beskrivit.
- Eftersom eleverna har så olika erfarenheter av bildämnet från sin tidigare skoltid i olika länder, kan de ha svårt att uppfatta ämnet bild och hur viktigt det egentligen är som skolämne för att följa kunskapskraven och nå målen samt få betyg. Alla de intervjuade eleverna uttrycker en positiv uppfattning av bildämnet i den svenska skolan, även om vissa elevers tidigare erfarenheter av bildämnet inte är så positiva.

Analys

Syftet med studien var att belysa nyanlända elevers förkunskaper i ämnet bild och få en inblick i hur de uppfattar detta i sin nuvarande skola. För att förtydliga undersökningen har jag använt hermeneutisk metod som ett verktyg. Hermeneutiska metoder söker ingen absolut sanning, utan en tolkning eller förståelse av ett fenomen (Gilje & Grimen, 2007). Alltså har jag försökt att tolka elevernas svar med hjälp av hermeneutikens perspektiv genom frågorna: Vad menar eleverna med sina beskrivningar av bildundervisningen med sina egna ord? Vilka är de perceptioner som står bakom dessa svar?

”... kunskapen som en begravd metall och intervjuaren är en malmletare som bringar den värdefulla metallen i dagen. Vissa malmletare söker objektiva fakta att kvantifiera, andra söker malmklumpar med väsentlig mening. I båda fallen ligger kunskapen och väntar i den intervjuades inre på att bli upptäckt.” (Kvale, 2006. S. 11)

Tolkning av intervjutexter består av två delar, dels att förstå meningen som sägs men också göra en djupare granskning av meningen bakom det som sägs. Forskaren bör gå från det direkta som sägs till det som man kan läsa mellan raderna och utveckla detta för att hitta relationer som inte är helt självklara i texten (Kvale, 2006).

De hade bild men...

De flesta av eleverna som jag intervjuade beskrev bildundervisningen i deras respektive länder som ett oviktigt skolämne. Den beskrivningen stammar från det bristande intresset för ämnet bild. Eleverna uttrycker sig så här:

”... då var bilden inte ett viktigt skolämne eller nästan obefintlig.”

”Man får godkänt eller högre betyg bara för att man närvarar, eftersom det inte var ett väsentligt skolämne, detta tyckte och visste alla!”

Lärarna hade inget intresse och det var ett uttryck för att skolorna inte hade intresset heller. Detta leder till att inte heller föräldrarna bryr sig, vilket beror på att denna synpunkt framträder som en social tradition som är godkänd av alla. Eleverna, lärarna och även föräldrarna betraktar

de teoretiska ämnena som högre ämnen till skillnad från de praktiska, skapande ämnena. Den allmänna uppfattningen är att skapandet inte ger eleverna kunskap och kompetens i större utsträckning (Saar, 2005). Även om vissa elever gillar och har intresse för bilden så kanske de förlorar det med tiden och när de blir äldre på grund av samhällstryck. Så här uttrycker sig eleverna:

”Jag önskade om jag hade det roligaste skolämnet som min bror...” Eller: ” Jag gillar att måla. Om inte kriget kom igång skulle jag börja läsa på en privat konstskola där i Syrien. Jag har många bilder som jag lämnade kvar hemma, hoppas att de finns fortfarande kvar där!”

Det är uppenbart att bildämnet betraktas som ett sekundärt skolämne eller är obefintligt även om det är schemalagt. Det är kanske av statliga eller politiska skäl, alltså bara för att matcha de avancerade utbildningssystemen. På så sätt handlar det om formen och utseendet på utbildningen snarare än något realistiskt eller sakligt. Så säger eleverna:

*” Mitt schema saknade bildlektioner och jag visste inte varför...” Eller:
” ... hade vi bild på schemat men det var bara att läraren tog närvaro sen fick vi gå!”*

Om ett ämne saknar ämnesmål eller ämnessyfte anses det självklart som onödigt eller meningslöst av såväl eleverna som lärarna.

... inte som andra ämnen...

Även om majoriteten av mina respondenter har svarat att de hade bildundervisning beskriver de den med meningen ”inte som andra ämnen”. Detta gäller även för andra praktiska ämnen. Detta bekräftar samhällets syn på dessa skolämnen, vilket leder till att vi kan förstå att dessa samhällen betraktar att framsteg i studierna eller lärandets utveckling är genom de naturvetenskapliga eller teoretiska ämnena. En elev beskriver så:

” Men det var inte riktigt ett viktigt skolämne som andra ämnen alltså matte, fysik eller kemi. Idrotten var inte heller viktigare än bilden. Båda dessa ämnen hade ingen stor betydelse.”

Det är därför de lägger stora ansträngningar på att använda tiden till de naturvetenskapliga ämnena för att få högre betyg. Detta är naturligtvis på bekostnad av praktiska ämnen, vilket

återspeglas negativt på yrkesmångfald i samhället. Det förtydligar vad några elever hävdar att intresset för bildundervisningen fanns under de första skolåren men sen blev det mindre och mindre under högstadieåren på grund av att de hade högre vetenskapliga studienivåer.

”Under högstadieåren var bildlektionerna schemalagda men det hände oftast att lektionerna utnyttjades av lärare för andra skolämnen. Detta berodde på att lärarna försökte ge tiden till de andra mer värdefulla ämnena.”

Lärarens syn på bildämnet påverkar ämnets betydelse för eleverna och ämnets värdighet generellt bland de övriga skolämnena. Därmed ses en tydlig uppdelning av de teoretiska ämnena och de skapande ämnena (Öhman & Gullberg, 2009). Denna uppdelning är lik alla andra uppdelningar och hierarkier i samhället, i skolvärlden ser man tydligt skillnaden mellan de teoretiska och skapande ämnena oavsett hur liten eller stor skillnaden är.

... skolans och lärarens roll...

Utifrån elevernas beskrivningar kan vi se att skolan och läraren har en stor och viktig roll. Några elever beskriver lärarna som goda eller professionella, och en del säger att bildämnet är ett viktigt skolämne oavsett vad de andra som har gått på skolor i samma land upplevde.

”Bilden är ett viktigt skolämne i Syrien tycker jag! Vi hade en specialist och bra lärare.”

Lärarens uppgift är att väcka nyfikenheten, ambitionen och motivationen i ett visst ämne. Detta är möjligt genom att läraren själv följer sina skyldigheter och är insatt i ämnet, målen och kursplanen samt är redo för att besvara elevernas tankar och funderingar.

”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden.” (Lgr 11, Skolverket, 2011, s 9). Därför blir det viktigt att läraren gör sig medveten om ämnets syfte och roll i skolan.

En av respondenterna hävdar att anledningen till hans intresse för bildundervisningen är den privata skolan som hen gick på alla år innan. Två uppfattningar kan man få utifrån detta, den ena är att skolans lärandesätt eller utbildningssystem som följes i vissa skolor spelar en stor roll

för eleverna. Den andra är att det finns en stor skillnad på utbildningssystemen mellan de kommunala gratis skolorna och de privata skolorna i dessa länder. Alltså en bra och avancerad utbildning kostar pengar.

”Detta var på grund av att jag gick på en privat skola. Det innebär att man betalar ganska mycket pengar för att gå på en sådan skola, det är inte gratis!”

Undersökningen visar att den skolan som betraktar bildämnet som ett värdefullt ämne hade olika arbetsområden i bildämnet, varierat mellan praktiska och teoretiska delar.

” För att skolan ska lyckas med uppgiften att ge barn och ungdomar en bra grund för fortsatta studier och vuxenlivet är det viktigt att eleverna upplever skolan som meningsfull och att de har och även kommer att få nytta av kunskaperna.”
(Westerholm & Melén, 2006).

... här i Sverige.

Eleverna upplever att bildundervisningen i Sverige är viktig och bättre jämfört med deras tidigare erfarenheter. De märker att de kommer att möta många svårigheter från första bildlektionen. Ibland kommer det lite som en chock för dem. Så uttrycker de sig:

”Här i Sverige är det något helt annat! Jag känner till hur viktigt det är och att det inte är så lätt att få bra betyg på bild.” Eller

”Här i Sverige ser jag att bilden är ett viktigt skolämne jämfört med där i Libanon. Jag upplevde stor skillnad från det första klivet in i klassrummet.”

Vissa elever har bekymmer med att uppfatta bildämnets värdighet och har inte någon positiv syn på dess roll som skolämne. Enligt deras tidigare erfarenhet så var bildundervisning bara slöseri med tid och de var inte skyldiga att göra någonting för att få godkänt betyg.

”Där i Syrien kunde vi få ett helt betyg utan att göra någonting!”

”Alla elever får godkänt oavsett vad de gör! Eleven tar ett papper och ritar vad och hur som helst för att man visste redan att läraren inte skulle titta på den eller bedöma!”

Bildämnet betraktades som enkelt och oviktigt och kopplades därmed samman med lek snarare än att ses som ett kunskaps- och kompetensgivande ämne (Lindgren, 2006).

Dessa elever saknar förmågor i bildämnet som kräver tid för att öva in från början, vilket gör att de kommer behöva längre tid än de hade tänkt för att bli godkända. Det innebär att detta kan fördröja chansen för deras framsteg och stadieutveckling, det vill säga att bli klara med grundskolan samt att fortsätta på gymnasiet, särskilt eftersom de inte har god tid på sig på grund av sin ålder. Eleverna känner till problemet väl själva:

”... det inte är så lätt att få bra betyg på bild, så jag ska försöka att göra de uppgifterna som krävs för att få godkänt.” Eller

”Jag lär mig flera intressanta och användbara saker, även om det är svårt att få bra betyg eftersom det kräver stor ambition av eleven.”

Det finns en stor risk att dessa färdigheter som eleverna är svaga i och försöker utveckla genom olika bildarbetsområden kommer att ”förfölja” dem under deras framtid, särskilt de delarna som saknas i elevernas förkunskaper, vilket kan påverka deras kommande yrkesliv. Relationen mellan skolan och yrkeslivet är väldigt stark, då kunskap i själva verket är en samling av olika små kunskaper som bygger upp en kunskapssamling (Ödman, 1994). Det är precis som en brist på en grundsten i en byggnad, då strukturen är fortsatt svag och osammanhängande så länge platsen för den grundstenen är tom.

Diskussion

Undersökningen behandlar ett problem som kan uppstå när en bildlärare möter nyanlända elever. Syftet med den har varit att öka förståelsen för nyanlända elevers förkunskaper i bildämnet i mötet med bildundervisning i Sverige.

Som verksam lärare bör man vara uppdaterad om elevernas kunskaper, erfarenheter, upplevelser och förväntningar för att möta eleverna i undervisningen. Undervisningen bör vara anpassad och bearbetad efter elevernas uppfattningar av ämnet.

Det är viktigt för läraren att vara medveten om elevernas förkunskaper, lärandemålen och hur varje elev ligger till i jämförelse med lärandemålen för att därmed möjliggöra en betydelsefull undervisning som är tillräckligt utmanande för eleverna och för att det därmed ska ske en progressiv utveckling (Hattie, 2016).

Denna studie hade till syfte att förstå vad eleverna redan hade med sig från tidigare skolerfarenheter för att besvara elevernas behov didaktiskt. Jag har fått en uppfattning om och större förståelse för vad de nyanlända eleverna har för tidigare bildkunskaper. Studiens resultat har visat att dessa elever inte har de bildkunskaper som till fullo motsvarar vad som krävs inom det svenska skolsystemet, vilket drabbar deras praktiska och teoretiska förmågor. Bildämnet har rollen att hjälpa eleverna med att utveckla sina färdigheter i skapande, tänkande och fantasi. Bildämnet lyfter även upp elevernas teorikunskap för att förstå och få en smak av konsten, detta överensstämmer med Karlsson Häikiös teori. Karlsson Häikiö (2012) menar att kunskaper och färdigheter kan utvecklas genom att lärandet sker genom olika ingångar.

Både Bamford (2009) och Karlsson Häikiö (2012) framhåller att bildämnet eller konsten har två dimensioner, det är ett ämne i sig men det kan också fungera som en metod för lärande i andra ämnen. På så sätt påverkar det lärandet inom andra skolämnen, vilket kan visa sig i elevernas resultat; detta beror på att eleverna har olika sätt att lära sig och hittar sina egna vägar för inläring. Enligt Bamford (2009) bidrar bildämnet till utveckling av olika sinnen, syn, hörsel, smak, lukt och känsel, vilket i sin tur leder till en förstärkning i inlärningsprocessen, när det gäller olika ämnen. Konsten kan även bidra till ökad självkänsla som resulterar i bättre social förmåga. En del av dessa elever kanske kommer att möta svårigheter inom andra skolämnen under sin fortsatta skolgång och då kan bildämnet fungera som förstärkning.

De nyanlända eleverna som jag undervisar kommer från olika arabländer i Mellanöstern. Genom att tolka elevernas svar på intervjufrågorna om deras tidigare bildkunskaper har jag fått en förståelse för deras syn på bildundervisningen i Sverige. Elevernas uppfattning av dagens undervisning och det svenska skolsystemet präglas och påverkas mycket av deras tidigare erfarenheter och upplevelser som fortsätter att påverka deras uppfattningar och tolkningar av omvärlden. Det gäller inte bara bildämnet utan i lika hög grad andra ämnen i skolan. Detta behöver en lärare vara medveten om för att inte missförstå och misstolka elevernas beteende, då även läraren präglas av sina egna erfarenheter, upplevelser och kulturella aspekter. *”Vår förståelse beror alltså av vår värld, liksom världen av förståelsen.”* (Ödman, 1994, s 17).

Per Johan Ödman jämför den hermeneutiska tolkningsprocessen med att lägga ihop ett pussel. Efter tolkningen av elevernas svar på intervjufrågorna kan man utgå från deras nuvarande uppfattningar och anpassa undervisningen och därefter stegvis komma närmare den undervisning som motsvarar kursmålen, precis som att pussla ihop en bild.

”Till att börja med ligger högen med pusselbitar där, stor och kaotisk... emellertid börjar han planlöst plocka bland bitarna... småningom visar det sig att ett rätt stort antal bitar har ungefär samma färg...” (Ödman, 1994, s. 77).

Min undersökning har visat att eleverna hade ett annorlunda skolsystem i sina respektive länder eller ett annat lärandesätt än det som finns i det svenska skolsystemet. Även om de kommer från olika länder är det tydligt att de hade nästan samma tradition eller perspektiv på bildämnet. Eftersom undervisningen i de länder de kommer ifrån är mera strikt och inriktad på förmedling av teoretiska kunskaper kan det vara svårt för eleverna att acceptera undervisningen i det nya landet, och de kan komma att möta svårigheter inom t.ex. grupparbete, kritiskt tänkandet, diskussion och åsiktsuttryck eller inom andra arbetsområden i bildämnet, som de inte har tidigare erfarenhet av. Detta är något som Bouakaz och Bunars (2015) har kommit fram till i sina studier av nyanlända elever i den svenska skolan. Det bör dock framhållas att eleverna som deltog i min studie uttrycker en ganska positiv inställning till bildämnet, men flera av dem tycker att vissa delar av ämnet är svåra, eftersom de saknar erfarenhet av dem. Detta gäller inte minst arbetssätten med grupparbete och redovisningar. Det går inte att utesluta att det har en viss betydelse för deras positiva inställning att jag har undervisat de flesta av dem.

Lärarens roll är att lägga undervisningen på den nivån som eleverna befinner sig på, både kunskapsmässigt och uppfattningsmässigt. Eftersom svaren jag fick från eleverna tyder på att de inte har tillräckliga kunskaper och färdigheter inom ämnet krävs det av mig att anpassa undervisningen efter den nivå de befinner sig på. På samma sätt bör jag inkludera i min undervisning själva syftet med bildundervisningen och försöka förändra eller vidga elevernas syn på och uppfattning av ämnet.

Slutord

Det finns en betydande skillnad mellan kulturerna i ett land jämför med ett annat land, det finns många åsikter som definierar begreppet kultur. Vissa har uppfattningen att det är förvärvat som arv, men oavsett hur kulturen uppfattas kan man se att den är en sammanställning av olika beteenden, tankesätt och normer. Detta gör att kulturer skiljer sig från varandra beroende på samhälle, liksom de färdigheter och trender som samhällets medlemmar förvärvar och överför från generation till generation i olika former genom kommunikation, social interaktion och erfarenheter. Omständigheterna i miljön spelar stor roll i en samhällskultur, bland annat klimatet, naturen och naturresurserna, allt detta kan påverka individens personlighetsegenskaper.

Problematiken med de elever som ingått i min studie, när det gäller inställningen till bildämnet, är präglad av samhällsförhållanden och kulturella normer. Det finns en underförstådd överenskommelse i de samhällen som de har kommit ifrån om att bildundervisningen är oviktig och att bild inte är ett skolämne som har stor roll i kunskapsutvecklingsprocessen, vilket leder till olika hinder i undervisningen och lärandeprocessen. Bildämnet betraktas i deras hemländer ofta som ett oväsentligt skolämne. Därför är det viktigt för dessa elever att få hjälp med och uppmuntras till att övervinna de problem som kan uppstå på grund av deras inställning till skolan, inklusive bildämnet. Detta kan påverka olika faktorer, såsom integrationen i skolan och samhället i stort, lärandeprocessen och elevernas framtida planer.

Den viktigaste slutsatsen jag har dragit utifrån denna studie är att jag har utvecklat synen på min egen roll inom didaktiska och kulturella aspekter. Innan denna studie hade jag en gissning om förklaringen till vissa elevers bristande intresse för bildämnet, men med denna studie satte jag fingret på problematiken. Samtidigt måste jag tillägga, att de elever som jag intervjuat hade en mer positiv syn på bildämnet i den svenska skolan än jag förväntat mig. Framöver kommer jag dock att försöka anpassa bildundervisningen efter elevernas erfarenheter och tidigare upplevelser, belysa betydelsen av ämnet i början och göra det mer intressant och mindre påtvingande, men jag kommer självklart att hålla mig till kursplanen.

Avslutningsvis vill jag tillägga att denna studie var väldigt intressant att utföra och analysera och att jag gärna hade velat utveckla den mer med hjälp av fler deltagare, flera frågor eller även komplettera den med ytterligare en enkätundersökning som i sin tur skulle ge en djupare förståelse av situationen och större reliabilitet.

Förslag på vidare forskning

En fråga, som jag i efterhand funderar över och som kan vara ett förslag till fortsatt forskning och vidare studier, är följande. Det finns flera nyanlända elever som bedöms som okunniga eller svaga eftersom de inte behärskar svenskan, oavsett hur bra de presterar:

Hur skulle bildlärare kunna undervisa och bedöma de nyanlända eleverna på den teoretiska delen eller arbetsområdet, nämligen konsthistoria och bildanalys, på ett bra och förenklat sätt för att hjälpa dem att uppfylla målen?

Källförteckning

Bamford, Anne (2009): *The wow factor. Global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxman Verlag GmbH, 2006 second edition.

Bouakaz, Laid & Bunar, Nihad (2015): Diagnos: Nyanländ. I N. Bunar (red.), *Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering*, s. 263–290. Stockholm: Natur & Kultur.

Brinkkjær, Ulf & Høyen, Marianne (2013): *Vetenskapsteori för lärarstudenter* (1:2). Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Bunar, Nihad (2010): *Nyanlända och lärande – en forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan*, Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bylund, E., Cedergren, L. & Hollo, A. (1995): *Dialogen med patienten. En handbok om att samla in och ta tillvara patienternas erfarenheter*, SPRI: 1995.

Carlström, I. & Carlström Hagman, L-P. (2006). *Metodik för utvecklingsarbete och utvärdering*. Lund: Studentlitteratur.

Fejes, Andreas & Thornberg Robert (2016): *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (3:e upplagan) Göteborg. Daidalos AB.

Hattie, John (2016): *Synligt lärande för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.

Herngren, M. (2008): På spaning efter lärandets vingar – estetiskt skapande och ateljéristor lär barn lära för livet. *Modern Barndom* 4/08. s 5-12.

Karlsson Häikiö, T. (2012). Att vara vid sina sinnen. Kultur, estetik och lärande. I A. Klerfelt & B. Qvarsell (red.): *Kultur, estetik och barns rätt i pedagogiken* (s.101- 127). Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2015). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, Pirjo (2012): *Interkulturellt ledarskap - förändring i mångfald*. Lund: Studentlitteratur.

Lillemyr, O. F. (2002): *Lek - upplevelse och lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Lindgren, Monica (2006): *Att skapa ordning för det estetiska i skolan – diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare*. Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet.

Saar, Tomas (2005:28): *Konstens metoder och skolans träningslogik*. Karlstads universitet.

Sjöström, U. (1994). Hermeneutik - att tolka utsagor och handlingar. I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2011): *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm.

Skolverket (2019a). Introduktionsprogram.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram>

Skolverket (2019b). Nyanländas rätt till utbildning.

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/nyanlandas-ratt-till-utbildning>

Stensmo, Christer (2002): *Vetenskapsteori och metod för lärare – en introduktion*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Trost, Jan (2014): *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2017): *God forskningssed*. Stockholm.

Westerholm, Anna & Melén, Anneli (2006): *Attityder till skolan*. Skolverket. Stockholm.

Westlund, Ingrid (2016). Hermeneutik. I Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Wikström, Christina (2013): *Konsten att göra bra prov - vad lärare behöver veta om kunskapsmätning*. Stockholm: Natur & kultur.

Ödman, P. (1994): *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Öhman-Gullberg, Lisa (2009): Familjen Svensson i Europa – gestaltning av ett dilemma. I Fredrik Lindstrand & Staffan Selander (red.) *Estetiska lärprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1 - Intervjuguide frågor:

1. Från vilket land kommer du?
2. Hur många år har du gått på skolan i hemlandet?
3. Hade ni bild på skolan? Vilka åk?
4. Blev ni betygsatta i ämnet bild? Kunde någon bli underkänd?
5. Hade ni en teoretisk del?
6. Vad brukade ni göra på bildlektionerna?
7. Hur ser du på bildämne i Sverige?